

כו' (ככל העילויים שנאמרו עליהם), הרי מבואר בזהר (בפ' בהעלותך)²⁰ שפנימיות התורה היא בדוגמת נשמה לנגלה דתורה, עבודת המצוות ועבודת התפלה, ורואים במוחש, שכאשר הנשמה היא בתוקף ההתגלות — ובלשון המובא לפעמים בתורת החסידות²¹: כאשר ישנה נביעת המעיין ("אז עס קוועלט פון דעם מעיין") — אזי נראה באופן אחר לגמרי אפילו הגוף ופעולת הגוף, וכמו"כ ע"י פנימיות התורה נראים באופן אחר לגמרי נגלה דתורה, ענין המצוות ועבודת התפלה, וכן בכל ג' הקוין שעליהם העולם עומד.

* * *

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, ואח"כ צוה לנגן עוד ניגון מאדמו"ר הזקן, ואח"כ אמר מאמר ד"ה כהמס דונג מפני אש. לאחרי המאמר צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן עוד ניגון מאדמו"ר הזקן.

* * *

ה. שולחן-ערוך²² רבנו הזקן (כפי שנדפס ע"י אדמו"ר האמצעי ואחיו) מסתיים בפרטי הדינים הקשורים באיסור "לא תחסום"²³, ובסעיף האחרון ממש כותב רבנו הזקן:

"פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך [היינו שהליכתן שם מקצרת את דרכן ללכת לדוש בשדה אחרת], אינו עובר על לא תחסום אם חסמן, אף על פי שהתבואה נידושה מאל"י דרך הילוכן עלי, הואיל ואינו מתכוין להעבירן שם בשביל כך. וכן כל כיוצא בזה".

כמדובר כמה פעמים²⁴, דייק רבנו הזקן בשולחן-ערוך שלו בכל תיבה ותיבה, וכאשר מתעמקים בסגנון הלשון, רואים שהוא מבהיר ומחדש כמה ענינים, שאין מבחינים בהם כלל כשלומדים שלא בעיון.

המקור של הדין האמור הוא הלכה ברמב"ם²⁵, וז"ל: "ופרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך אינו עובר עליהן משום בל תחסום". אבל רבנו הזקן מוסיף על לשון הרמב"ם כמה ענינים:

עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(23) תצא כה, ד.

(24) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 41. ועוד.

(25) הלכות שכירות פי"ג ה"ד.

(20) ח"ג קנב, א.

(21) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך

ע' רפד. קונטרסים ע' שפ.

(22) מכאן עד סוסי"ב — הוגה ע"י כ"ק

אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש

ח"ד ס"ע 1123 ואילך. במהדורא זו ניתוספו

(א) התיבות "אעפ"י שהתבואה נידושה מאל"י דרך הילוכן על"י", שאינן בדברי הרמב"ם, ולכן הי' אפשר לפרש בדברי הרמב"ם²⁶ שמדובר דוקא באופן שבדרך הילוכן בשדה אינן דשות (וגם אז הי' חידוש בדבר: שלא נטעה לומר שאעפ"כ עובר על לא תחסום, מאחר שהליכתן על התבואה היא בשביל הדישה (בשדה אחר), ולכן עצם הליכתן חשובה "בדישו"). ולכן כותב רבנו הזקן בפירושו "אף על פי שהתבואה נידושה כו", שהמדובר הוא גם כשדשות את התבואה שעל"י הולכות²⁷.

(ב) הטעם שאינו עובר על לא תחסום — "הואיל ואינו מתכוין להעבירן שם בשביל כך" — שאינו מובא בפוסקים שלפנ"ז. הרמב"ם²⁸ מביא בתור טעם את דרשת הירושלמי²⁹ "בדישו ולא בדורכו". ועכצ"ל, שדעת רבנו הזקן היא שדרשת הירושלמי אינה גזירת הכתוב, אלא יש לדרשה זו טעם — "הואיל ואינו מתכוין כו".

(ג) בסוף ההלכה מוסיף רבנו הזקן "וכן כל כיוצא בזה". מה מוסיף בתיבות אלו? הרי בדברי רבנו הזקן בשולחן-ערוך כל תיבה היא בדיוק, כנ"ל, ומכ"ש כמה תיבות, ועאכו"כ הוספה של ענין שלם. אלא, ענין זה הוא בהמשך למה שכתב קודם לכן: כיון שהטעם שבנדו"ד אינו עובר על לא תחסום הוא לפי ש"אינו מתכוין" — ולא מפני גזירת הכתוב — מוכרח ש"וכן כל כיוצא בזה", שגם בכל מקום אינו מתכוון פטור.

בענין פטור אינו מתכוון ישנה פלוגתא בפוסקים: לדעת בעל השאלות³⁰ אינו מתכוון פטור רק במלאכות שבת, כי בשבת קיי"ל³¹ "מלאכת מחשבת אסרה תורה" (התורה אסרה רק מלאכה שנעשתה מתוך מחשבה), ואינו מתכוין אינו "מלאכת מחשבת"³²; משא"כ בשאר איסורים, גם אינו מתכוין — כשכוונתו בפעולתו אינה לעשות את המלאכה שאסרה תורה — חייב. אבל לדעת רוב הפוסקים גם בשאר איסורים אינו מתכוון פטור.

וזהו שמוסיף רבנו הזקן בתיבות "וכן כל כיוצא בזה" (לא רק כיוצא בזה בדישה): כיון שטעם הפטור ד"בדישו ולא בדורכו" אינו גזירת הכתוב, אלא מצד "אינו מתכוון" — אפשר ללמוד ממנו לגבי "כל כיוצא בזה", לגבי כל שאר האיסורים, שגם בהם אינו מתכוון פטור.

(26) ראה שט"מ (בשם הריטב"א) ב"מ פט, ב. מנ"ח מצוה תקצו.
 (27) וכן פי' המל"מ שם.
 (28) ב"מ פט, א. הובא במ"מ שם.
 (29) תרומות פ"ט סה"א.
 (30) שאילתא קה.
 (31) ביצה יג, סע"ב. וש"נ.
 (32) תוד"ה תלמוד — שבת קי, ב.

ו. הדין שאינו מתכוון פטור, הוא דוקא כאשר הפעולה שעושה אינה חייבת להביא את המלאכה האסורה, שבאופן זה ה"ה פטור אפילו אם אירע שאכן נעשתה כתוצאה מפעולתו מלאכה אסורה. אבל אם הפעולה שמתכוון לעשות מכריחה שייעשה איסור — בלשון הש"ס³³: אם זהו "פסיק רישי" — אזי נמשכת כוונת פעולתו גם במלאכה האסורה, ולא חשיב "אינו מתכוין".

ועפ"ז נמצא, שאף שבשעה שמוליך את הפרות על התבואה לא היתה לו כוונה לדוש, מ"מ, כיון שבשעה שהולכות מוכרחות הן לדוש את התבואה, "פסיק רישי", הרי אי אפשר לקרוא לדישה זו "אינו מתכוון"; וא"כ, מדוע אינו עובר על חסימה בשעת הדישה?

ובהכרח לומר, שהכלל ש"פסיק רישי" אסור, הרי זה דוקא בשעה שפעולתו מכרחת את האיסור גופא. לדוגמא: כשאדם גורר על גבי קרקע חפצים גדולים שבודאי יעשו חריץ באדמה, הנה אף שאינו מתכוון לעשות את החריץ, מ"מ, כיון שע"י פעולתו מוכרח להעשות חריץ, וענין זה גופא (עשיית חריץ) הוא איסור, היינו שה"פסיק רישי" הוא בהאיסור גופא — לא חשיב אינו מתכוון³⁴.

וכן הוא גם בנוגע לשאר איסורים (מלבד מלאכות שבת), שהפסיק רישי' הוא בהאיסור גופא. ולדוגמא: מצורע שנושא מוט על הכתף שיש בו צרעת, שע"ז בודאי יסור הנגע — הנה כיון שהפסיק רישי' הוא בקציצת הנגע, שבזה גופא הוא האיסור, לא חשיב אינו מתכוון, ולכן צריך לימוד מיוחד כדי להתיר זאת³⁵.

משא"כ בנדו"ד, שה"פסיק רישי" אינו בחסימה (שהרי אינו מוכרח לחוסמה), כי אם בדישה, והדישה עצמה היא דבר המותר, אלא שבשעת הדישה אסור לחסום, אבל בדישה עצמה אין איסור — אין בזה דין "פסיק רישי", אלא נשאר "אינו מתכוין", ולכן אינו עובר על החסימה בשעת הדישה³⁶.

ג'. וע"ד החילוק דכחו וכח כחו.
(ב) שפעולה תמשיך ע"ע כוונת פעולה אחרת, צ"ל "מציאות חשובה". וע"ד איסורא אחשבי'.

(ג) צ"ל איזה צד איסור באדם — בכדי לאסור, משא"כ בנדו"ד: שהכוונה פעולתו וענין הפסיק רישי', כולם היתר.
— ואין להקשות מהמשנה (מכשירין

(33) שבת עה, א. וש"נ.

(34) שו"ע אדה"ז או"ח סשל"ז.

(35) שבת קלג, א.

(36) הטעם על הנ"ל אפ"ל בכמה אופנים.

ומהם:

(א) כוונת פעולה אחת די שנאמר החידוש שנמשכת על פעולה ב' (באם זהו פסיק רישי') — בהנוגע לעצמה, אבל לא גם בנוגע לענין

ועפ"ז נמצא דין חדש (ובהקדם): כשם שישנו איסור "לא תחסום שור בדישו", כך ישנו איסור "לא תדוש בחסימה"³⁷. ועל פי הנ"ל נמצא, שדין "פרות המהלכות על התבואה כו' אינו עובר על לא תחסום" הוא דוקא כשחוסם את הפרות לאחר שכבר הוליכן על התבואה (והן מהלכות כבר מעצמן), שאז אין "פסיק רישי" על הדבר האסור; אבל אם חסם את הפרות קודם שהוליכן על התבואה, כיון שאז ה"פסיק רישי" הוא על דבר האסור — דישה בשור חסום — עובר על לא תחסום אפילו אם אינו מתכוון לדוש.

לכאורה, אם כן, למה לא מפרש רבנו הזקן שדין זה הוא דוקא אם חסמן לאח"ז ולא לפני"ז?

והטעם — כי, כפי הנראה בכמה מקומות, אחד מהכללים בשולחן ערוך רבנו הזקן הוא ע"ד הכלל אצל הרמב"ם בספרו הי"ד³⁸, שאין הרמב"ם מביא (בפירושו) דינים מחודשים (מלבד באיזה מקומות, שבהם כותב "יראה לי"). הוא (אדה"ז) רק מוסיף את טעם ההלכה (וגם מפרט ההלכה), ומהטעם אפשר ללמוד עוד פרטי דינים.

ולכן לא הכניס רבנו הזקן בפירושו³⁹ החילוק בין חסימת הפרות לפני"ז או לאח"ז, אלא מסתפק בכך שכותב את הטעם שאינו עובר על לא תחסום, להיותו "אינו מתכוין"; וביחד עם זה שרבנו הזקן מוסיף "וכן כל כיוצא בזה", שגם בכל מקום הדין הוא שאינו מתכוון פטור — "הרי זה בא ללמד ונמצא למד": כיון שמכאן למדים את הפטור דאינו מתכוון בשאר איסורים, מובן שגם כאן — בלא תחסום — ישנם בתוקפם הגדרים ד"אינו מתכוין" כמו בשאר איסורים. ומזה אפשר כבר ללמוד את החילוקי דינים — אם החסימה היתה לפני"ז או לאח"ז.

רישי' הוא בענין ההכשרה עצמה — משא"כ בנדו"ד שהדישה והחסימה שני ענינים שונים הם, ואין איסור בהדישה, ורק אשר בשעת הדישה (כשנתכוון לה) אסורה החסימה.
(37) ב"מ צ, ב. שו"ע חו"מ סל"ח ס"ג.
(38) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ה. וש"נ.

(39) וי"ל שרמז החילוק בפשטות הל' והסדר: "פרות המהלכות (שכבר מהלכות) כו' אינו עובר כו' אם חסמן".

רפ"ד): השוחה לשתות — המים העולים בפיו ובשפמו בכי יותן "כיון דא"א לו לשתות אם לא שיגעו המים בשפמו כו' כל פסיק רישי' הוי כמתכוון" (רא"ש ש"ם), וכוונתו שעל המים שבפיו נמשכת גם על המים שבשפמו, אף שההכשר לקבלת טומאה אינו בהמים רק בהזרע שיוותן המים עליו — כי המים עצמם מכשירים את הזרע לקבל טומאה, וגם בהמים שבפיו נעשה דין זה מקודם, (שנעשו מים מכשירין, אלא שההכשרה בפועל היא כשניתנו על הזרע), וא"כ הפסיק

ז. כאמור לעיל, יש ללמוד שו"ע רבנו הזקן בעיון, להעמיק בסגנון לשונו⁴⁰ ולדייק בכל תיבה שלו, שעיי"ז יתוספו כמה וכמה ביאורים ובירורים כדי להבהיר את ההלכה על מקומה, וגם כדי ללמוד ממנה למקומות אחרים בתורה, הן אלו הקשורים להלכה זו גופא, והן ענינים הקשורים עם מקצועות אחרים בתורה.

וכפי שאנו רואים מסעיף הנ"ל, שבסגנון ודיוק לשונו מחדש רבנו הזקן כמה ענינים: (א) שאינו עובר גם כשהתבואה נידושה ע"י הילוך הפרות; (ב) טעם הפטור הוא משום "אינו מתכוון"; (ג) מזה מובן, שהפטור הוא דוקא כשאינו "פסיק רישי"; (ד) שהפטור דאינו מתכוון אינו רק במלאכות שבת (כשיטת השאלתות) אלא בכל האיסורים שבתורה.

יתן השי"ת, שילמדו בעיון את שולחן ערוך רבנו הזקן והתניא — ובפרט בשנה זו, שנת הקן להסתלקותו — (וכן בנוגע לכללות לימוד הנגלה והחסידות). וכאשר ילמדו באופן ד"יגעת", יגיעה בכל ג' חלקי השכל, חכמה בינה ודעת, אזי יקויים — כהבטחת רז"ל⁴¹ — "ומצאת"; לא זו בלבד ששיגו לפי מדת ה"יגעת", אלא "ומצאת" — הרבה יותר מכפי מדת היגיעה, כמו מציאה, שאינה באה ע"י יגיעה, אלא בהיסח הדעת⁴², ועד שיתנו לו תורה במתנה, שאז היא נעשית אצלו קנין נצחי, ע"ד שמצינו שכאשר ניתנה תורה למשה במתנה, היתה זו העצה שלא יהי' "משכחה"⁴³.

* * *

ה. מנהג ישראל לקשר את סיום הספר עם התחלתו⁴⁴.

התחלת שו"ע רבנו הזקן היא בהלכות השכמת הבוקר, והתחלת הלכות אלו גופא היא: "יהודא בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר כו' לעשות רצון אביך שבשמים"⁴⁵.

ויש לבאר קישור סיום השולחן-ערוך עם התחלתו.

ט. נתבאר לעיל שבתכונות האחרונות שבשו"ע "וכן כל כיוצא בזה", כוונת רבנו הזקן לומר שהפטור דאינו מתכוון אינו רק בחסימה (מצד גזירת הכתוב), ולא רק בשבת (שבה צ"ל מלאכת מחשבת), אלא

(44) אולי הטעם ע"פ מש"כ בכ"מ במעלת נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (לקו"ת שה"ש א, ג. ובכ"מ).
(45) במהדו"ת ועד"ז גם במהדו"ק.

(40) לקו"ד ח"ד תשפט, א.
(41) מגילה ו, רע"ב.
(42) סנהדרין צז, א.
(43) נדרים לח, סע"א.

בכל האיסורים שכתורה, אם עושה אותם באופן שאינו מתכוון, ה"ה פטור, ואינו עובר איסור כלל.

בנוגע למצוות ישנה פלוגתא אם מצוות צריכות כוונה או אין צריכות כוונה⁴⁶, והדין הוא (לכמה פוסקים)⁴⁷ שכמה סוגי מצוות אין צריכות כוונה⁴⁸, והיינו, שהעושה אותם בדרך ממילא, ללא כוונה לקיים את המצוה⁴⁹ — ויתרה מזו: (בכמה מצוות) אפילו אם כופים אדם מישראל לקיים את המצוה — יצא⁵⁰.

והיינו, שבנוגע לכוונה ישנו חילוק בין מצוה לעבירה: בעבירות — "אינו מתכוין" (אפילו על הפעולה) אינו עובר על איסור כלל, ובמצוות, גם כשעושה אותם ללא כוונה, ה"ה יוצא ידי חובת המצוה.

וצריך ביאור: מהו טעם החילוק? ואדרבה, לכאורה איפכא מסתברא: ענין המצוות הוא — צוותא וחיבור⁵¹; פעולת המצוה היא — שהאדם המקיים את המצוה, והדבר הגשמי שבו מקיים את המצוה, נעשים קשורים עם הקב"ה. עבירה פועלת את ההיפך: ע"י עשיית עבירה נעשים האדם והדבר הגשמי בפירוד מאלקות.

הדברים הגשמיים מצד עצמם (כולל — הגוף⁵² ונפש הבהמית) — קודם שנעשית בהם מצוה או עבירה — הם תחת ממשלת קליפת נוגה שבעולם הזה, שרובה ככולה רע⁵³, כך שהם קרובים לרע יותר מאשר לטוב; ולכאורה, לפי זה הי' צריך להיות קל יותר לעשות שהגשמיות תהי' דבר נפרד מאשר לפעול בה צוותא וחיבור לאלקות. ואיך יתכן שכדי לפעול פירוד בהכרח שתהי' כוונה דוקא, ואילו צוותא וחיבור אפשר לפעול גם בלא כוונה?

י. ליתר ביאור⁵⁴:

כללות ענין התומ"צ הוא — שהקב"ה נותן אפשרות לבנ"י לקיים

צריכות כוונה כולל "בלא כוונה לצאת י"ח אלא כמתעסק בעלמא או לכוונה אחרת ולא לשם אותה מצוה".

(50) שו"ע אדה"ז שם סתע"ה סכ"ח.
 (51) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.
 (52) ראה הערות אדנ"ע לתניא פ"ז (בס' קיצורים והערות לתניא ס"ע קטו).
 (53) תניא שם.
 (54) סעיף זה — מהנחה בלתי מוגה.

(46) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ה. ביאור הפלוגתא ע"פ חסידות — ראה עטרת ראש בסופו.

(47) עיין ג"כ בהמסומן בשדי חמד כללים מע' מ' כלל סא ואילך.
 (48) שמוזה מובן שגם סוגי המצוות שצריכות כוונה, אין זה הצורך מפני היותם מצוה (שהרי בזה כל המצוות שוות), כ"א מפני ענין מיוחד להם שאינו במצוה סתם.
 (49) ראה בשו"ע אדה"ז (שם) דאין

את רצונו ולגרום לו נח"ר — "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"⁵⁵, ועי"ז נעשית ההתקשרות דבנ"י עם הקב"ה — ישראל וקוב"ה כולא חד, ע"י אורייתא⁵⁶ (לימוד התורה, שמביא לידי מעשה — קיום המצוות).

והנה, הן אמת שהכוונה היא לקשר להקב"ה את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, שלכן ניתנה התורה לנשמות דוקא כפי שירדו למטה ונתלבשו בגוף ונפש הבהמית, וכדברי הגמרא במסכת שבת⁵⁷: "למצרים ירדתם.. יצר הרע יש ביניכם כו'", ודוקא שם ניתנו תורה ומצוות — כדי שתהי' היציאה מארץ מצרים, ואדרבה — שתהי' "ארץ טובה ורחבה"⁵⁸, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁵⁹;

אבל, בהכרח שתהי' בזה גם הפעולה של נפש האלקית, ואדרבה: ההתקשרות של הגוף ונפש הבהמית עם הקב"ה אינה אלא ע"י אמצעות נפש האלקית, כי, לולי נפש האלקית, איזה קשר יש לנברא עם הבורא?! — אלא רק בגלל שנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש"⁶⁰, וכמבואר בארוכה בחסידות⁶¹ שזהו מה ש"אלקות" נעשה "נברא", אזי נעשה "ממוצע" בין אלקות לנברא, ועי"ז נעשה גם הגוף ונפש הבהמית במעמד ומצב של צוותא וחיבור עם הקב"ה,

ועד"ז בנוגע לחלקו בעולם — שאי אפשר לפעול בדבר חומרי, ואפילו בדבר גשמי, שיתאחד עם הבורא, אא"כ ישנו דבר הממוצע ביניהם, וממוצע זה צריך להיות דבר רוחני.

ואעפ"כ אומרים שיכול להיות קיום מצוה ללא כוונה, ואפילו בדרך כפי', וכמו במצות צדקה⁶², כפי שמצינו ש"בני אחתי' דרבן יוחנן בן זכאי .. עשינהו שקל מינייהו לצדקה" (הי' כופן בדברים וגובה מהן צדקה)⁶³, ויתירה מזה: קיום מצות הצדקה יכול להיות שלא בידיעתו כלל — באופן ש"מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה"⁶⁴ (כיון שבפועל "אתה החיית את נפש העני"⁶⁵), ועי"ז נעשה צוותא וחיבור עם

(61) ראה המשך תרס"ו ע' תנט. ע' תפט. סה"מ תרס"ב ס"ע רכו ואילך. תרס"ד ע' שט ואילך (בהוצאת תשנ"ד — ע' קפג). תרפ"א ע' קמב.

(62) ראה גם פסחים ח, סע"א ואילך. וש"נ. (63) ב"ב יו"ד, א (ובפרש"י).

(64) תו"כ ופרש"י ויקרא ה, יז. ספרי ופרש"י תצא כד, יט.

(65) ראה תנחומא משפטים טו.

(55) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. ועוד.

(56) ראה זח"ג עג, א.

(57) פת, סע"ב ואילך.

(58) שמות ג, ח. ועוד.

(59) עקב יא, יב.

(60) תניא רפ"ב.

הקב"ה, בה בשעה שאין בזה מחשבה וכוונה, היינו, שזוהי פעולה גשמית ללא ענין רוחני כלל!

ואילו בנוגע לעבירה שעל ידה נעשה פירוד מאלקות — הנה אף שעניני העולם מצד עצמם הם באופן של פירוד מאלקות [כידוע שעניני קדושה הם באופן של אחדות והתכללות, ואילו הענינים דלעו"ז הם ענפין מתפרדין, והיינו, שכל נקודה וענין הוא בפירוד לעצמו, ואדרבה, הוא לוחם עם הענין הקודם], כך, שכל זמן שלא נעשה החיבור עם אלקות, הולך וניתוסף בענין הפירוד, ועאכו"כ כאשר ישנה גם פעולת האדם שמוסיף בהפירוד כו', וכמ"ש⁶⁶ "ונרגן מפריד אלוף" — אעפ"כ, למרות שישנה פעולת המעשה בדבר גשמי, ויתירה מזה, בדבר חומרי, ועד לדבר האסור, הנה כיון שאינו מתכוין, ה"ה פטור, ולא זו בלבד שפטור מעונש, אלא אין כאן דבר איסור כלל, ולא נעשה שום פגם, כמובן מדברי אדמו"ר הזקן בתניא⁶⁷ שהעונש הוא לפי ערך הפגם, וא"כ, כיון שאין עונש, הרי זו הוכחה שאין פגם כלל, כי, אילו הי' איזה פגם, הי' צריך להיות עכ"פ עונש קל.

וכמו בנדו"ד: התבואה נידושת ע"י פרה חסומה, שרואה את התבואה ומצטערת שאינה יכולה לאכול וליהנות ממנה⁶⁸, והרי הפרה אינה יודעת ולא איכפת לה מהי כוונת בעלי', אם כוונתו לדוש תבואה זו, או רק להעביר אותה בדרך קצרה; ואעפ"כ, כיון שבעל הפרה אינו מתכוין שתדוש תבואה זו, אינו עובר על לא תחסום, והיינו, שאף שבפועל ממש בעוה"ז הגשמי והחומרי יש מציאות של פרה חסומה שדשה תבואה, מ"מ, אין כאן מציאות של איסור כלל.

ולכאורה — איפכא מסתברא!

יא. ועל זה הוא הביאור — התחלת השו"ע — "השכמת הבוקר .. לעשות רצון אביך שבשמים", ו(באופן ד) "הוי עז כנמר וכו'":
כיון שבהשכמה, בתחלת היום, מקשר כאו"א מישראל את עצמו

ומצטערא, והא חזיא ומצטערא", ומסקנת הגמרא: "משום דמעלי לה הוא". ובשו"ע אדה"ז שם סכ"ח: "בהמה שהיא עושה בדבר שהוא רע לבני מעים, מותר לחסמה, שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה, והרי היא אינה נהנית".

66 משלי טז, כח. וראה זח"ג טז, א. לקו"ת תבוא מג, ג. ובכ"מ.

67 ספכ"ד בהגהה.

68 ולהעיר מדברי הגמרא (ב"מ ז, א): "היתה אוכלת ומתרזת מהו, משום דמעלי לה הוא, והא לא מעלי לה, או דלמא דחזיא

עם הקב"ה, ע"י אמירת "מודה אני" וכדומה⁶⁹ — הנה עי"ז מקושר הוא עם הקב"ה על כל היום, ולכן, אפילו אם בפועל לאח"ז (בפעולות פרטיות) אינו מכוון לעשות את המצוה, מ"מ יש בפעולת המצוה החיבור עם אלקות שבהתחלת היום (וע"ד שבקידושיין, אם "עסוקין באותו ענין", והאיש נותן לאשה פרוטה מבלי לומר שנותן לה לשם קידושיין — הרי היא מקודשת לו⁷⁰).

אלא שכן הוא רק בנוגע למצוות. משא"כ בנוגע לעבירה: כל זמן שאינו מכוון בפירוש להפעולה (שעל ידה עוברים איסור), "אינו מתכוון" — אין זו עבירה, כי (א) אין בפעולתו שום כוונה, נפש לגוף הפעולה⁷¹, שע"ז תיעשה לעבירה; (ב) יתירה מזו — עי"ז שבתחילת היום אמר "מודה אני" וכדומה, יש לו (כל היום, בהעלם עכ"פ) כוונה שהיא להיפך מענין ה"עבירה". וע"ד שהכל מודים (אפילו הדיעות שמצוות אין צריכות כוונה) שאם יש לו בשעת המצוה כוונה הפכית, ומכוון בפירוש שלא לצאת, אינו יוצא ידי חובת מצוה זו⁷², וכן הוא בנוגע לכוונה הפכית של עבירה.

יב. אך עדיין צריך להביין: הדין שמצוות אין צריכות כוונה והדין שבעבירות אינו מתכוון פטור — ישנם בכאו"א מישראל, אפילו מי שלא עשה בתחילת היום פעולה כלשהי כדי לקשר עצמו עם הקב"ה, ואפילו לא אמר "מודה אני"⁷³; מדוע גם בנוגע ליהודי כזה ישנו החילוק האמור בדין אינו מתכוון בין מצוות לעבירות?

בשלמא מה שגם יהודי כזה פטור כשעושה איסור באינו מתכוון — אפשר להביין: אף שעומד בתנועה של פריקת עול, מ"מ כוונת הפריקת עול הקודמת שהיא בהעלם אינה פועלת על כל עבירה פרטית

(71) ע"ד המבואר בדרמ"צ ריש מצות וידוי ותשובה (לח, ב).

(72) שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט סי"ב.
 (73) ויתירה מזה: אפילו אם יש לו כוונה הפכית מ"שויתי ה' לנגדי תמיד" — כידוע תורת הבעש"ט (ראה תו"מ חכ"ו ס"ע 4. וש"נ) על הפסוק (ירמ"י כג, כד) "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'", שמפרש זה בניחותא: "אם יסתר איש במסתרים ואני", היינו, שהוא מציאות לעצמו, אזי "לא אראנו", כביכול, שדוחק רגלי השכינה (מהנחה בלתי מוגה).

(69) וכפי שמאריך רבינו הזקן ש"זה כלל גדול... כמ"ש (תהלים טז, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול וכו", ומסיים, ש"כשישים אל לבו שהמלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו... מיד יגיע אליו היראה כו" — שזהו היסוד וההתחלה ("השכמת הבוקר") של כללות עבודת האדם (מהנחה בלתי מוגה).

(70) קידושיין ו, א.

(שייחשב "עסוקין באותו ענין"), כי בקליפה אין אחדות. קליפה ענינה פירוד, כל רגע — בקליפה — הוא נפרד מזולתו, ולא (תמיד) שייך לומר שרגע אחד יפעל על חבירו⁷⁴.

אבל אינו מובן: מדוע אצלו — שנמצא בתנועה של פריקת עול — מצוות אין צריכות כוונה? הרי אצלו לא שייך לומר, לכאורה, שיש לו בהעלם כוונה לקשר עצמו עם הקב"ה?

אך האמת היא, שכאו"א מישראל, בפנימיות נפשו יש לו רצון לעשות טוב⁷⁵. ואף שרצון זה הוא אצלו בהעלם — הרי הוא קשור גם עם עניניו שבפועל⁷⁶, ולכן הרי זה ע"ד "עסוקין באותו ענין". ובדוגמת וע"ד בקרבנות, שאפילו אם הכהנים אינם מכוונים את הכוונות שצריכות להיות בהקרבת הקרבנות, מ"מ "לב בית דין מתנה עליהם"⁷⁷ — מצד ההתמסרות הפנימית של כאו"א לבית דין (ולפסק-דין שלהם⁷⁵), מהני תנאי בית דין וחשיב כאילו הכהנים עצמם מכוונים⁷⁸.

ולכן מצוות אין צריכות כוונה, כי בכאו"א מישראל עשיית המצוה שלו היא בגדר "עסוקין באותו ענין", ובשעה שעושה מצוה, אפילו בלא כוונה⁷⁹, הרי בפנימיות רצונו מוסר הוא להקב"ה את גופו וחלקו בעולם, ונעשה אצלו צוותא וחיבור עם הקב"ה⁸⁰ — באופן של אירוסין,

בענינים אלה על שאר המצוות. ועד שישנם מצוות שכוונה גלוי מעכבת גם בדיעבד (וכמו תפלה*), ועד שישנם מצוות שכולם אך כוונה — חובות הלכות.

(79) כלומר: שעושה מעשה סתם, ללא כוונה, ובלבד שאין לו כוונה הפכית (להכעיס) במעשה פרטי זה (שאז אינו יוצא י"ח (כנ"ל סי"א), וכמו בקרבנות, שאם יש לו כוונה הפכית בעת הקרבת הקרבן, לא מהני הענין ד"לב ב"ד מתנה עליהם"), וזאת — אפילו אם בענין אחר יש לו כוונה הפכית (מהנחה בלתי מוגה). (80) וכדברי רבינו הזקן, בעל ההילולא (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד: יהודי אינו יכול ואינו רוצה להיות נפרד מאלקות (מהנחה בלתי מוגה).

(* ראה תו"מ חכ"ט ס"ע 47 ואילך. וש"נ.

(74) וע"ד המבואר בד"ה וראיתם תרס"ו (המשך תרס"ו ע' רסז) שהרצונות דנה"ב הם מחולקים ומובדלים זה מזה, ולכן הם מחלישים או מבטלים זה את זה. משא"כ בנפש האלקית — מחזקים זה את זה.

(75) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(76) וכמובין מהדין ברמב"ם שם שאמירתו "רוצה אני" (אף שהיא מצד האונס) מהני (מפני פנימיות רצונו; ולכן לא מהני האמירה באנסוהו לגרש שלא כדין).

(77) זבחים ו, ב. — וראה ברש"י שם ד"ה קרבנות: "ואפילו לא ידע השוחט מה הן". ויותר מזה בפיה"מ ריש זבחים (ובהרע"ב שם) דאפילו נשחטו שלא לשמן. וכבר הקשו ע"ז ממנחות (עח, ב). וראה פנים מאירות, חק נתן ועוד לזבחים. ואכ"מ.

(78) והא דבכמה ענינים צריך שיאמר רוצה אני או שצ"ל לב ב"ד מתנה (ואין מספיק פנימיות רצונו) — זהו גדר ופרט נוסף

המביאים לאח"ז לידי נישואין, ועד כמ"ש⁸¹ "ביום ההוא גו' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל אם ניגנו כבר כל עשרת הניגונים של אדמו"ר הזקן, וצוה שינגנו את כולם].

* * *

יג. עתה נשאר הענין השלישי — ענין הצדקה. וכיון שהקהל עייף, והשעה היא כבר לאחר חצות, ידובר בזה בקיצור.
ובהקדמה — שזהו ענין שעוררו אותי אודותיו, ושמחתי לתפוס זאת ("אָנכאַפֿן זיך אויף דעם").

וע"ד שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם⁸² בפירוש "על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון", שלפעמים ישנו ענין שמתחיל בכפי' ואח"כ נעשה ברצון. ואם הדברים אמורים בצד הבלתי-טוב, אשר "את זה לעומת זה עשה האלקים"⁸³, הרי עאכו"כ שכן הוא גם בקדושה.

ובכן: עוררו אותי שכיון שבח"י אלול הי' יום הולדת הבעש"ט ואדה"ז, הנה כשם שבשנת תש"כ, במלאת מאתיים שנה להסתלקות הבעש"ט, הי' ענין של נתינת הצדקה במספר מאתיים⁸⁴, הרי עאכו"כ — כיון שזהו ענין הקרוב יותר אלינו — שכך צריך להיות בנוגע מלאות מאה וחמשים שנה, ק"ן שנה, להסתלקות-הילולא של אדמו"ר הזקן.

והמסקנא מזה — שכשם שאז התנדבו בלב טוב וביד נדיבה במספר מאתיים, הנה גם עתה יעשו כן במספר מאה וחמשים, בקישור למלאת ק"ן שנה ליום הסתלקות-הילולא של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע.
וע"ד המדובר אז — הרי זה צריך להיות בהוספה על השיעורים הרגילים בצדקה וגמ"ח שנותנים בלאה"כ, ולא באתי אלא להעדפה והוספה כו'.

ויש כאלו שכבר עשו זאת בפועל, ויהי רצון שמהם יראו וכן יעשו כל אחד ואחת.

יד. ולהעיר:

81) הושע (ב, יח), שזהו עילוי לגבי תחלת הנישואין שעז"נ "כי בועליך גו'" (ישעי' נד, ה. וראה שמו"ר ספט"ו), כי אם "ככלה בבית חמי" (כתובות עא, סע"ב).
82) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' פה. וראה גם תו"מ ח"ח ע' 141. וש"נ.
83) קהלת ז, יד.
84) ראה שיחות יום ב' דחה"ש סי"ד; ש"פ נשא סי"א — תש"כ (תו"מ חכ"ח ע' 122; ע' 137).